

POSTANOWIENIE

Dnia 5 czerwca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie skargi B. S. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 27 kwietnia 2017 r., sygn. akt V Ca (...), wydanego w sprawie

z powództwa B. S.

przeciwko M. S.A. w W.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 5 czerwca 2020 r.,

**zawiesza postępowanie o stwierdzenie niezgodności
z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego
w W. z dnia 27 kwietnia 2017 r., sygn. akt V Ca (...)**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 4 kwietnia 2016 r. Sąd w W. zasądził od strony pozwanej M. S.A. w W. na rzecz powódki B. S. kwotę 12 318 zł z odsetkami. W wyniku apelacji strony pozwanej Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2017 r. zmienił wyrok Sądu Rejonowego i powództwo oddalił.

W dniu 26 kwietnia 2019 r. powódka wniosła skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 27

kwietnia 2017 r. Uzasadniając dopuszczalność skargi wskazała, że z uwagi na wartość przedmiotu sporu, nie mogła wnieść skargi kasacyjnej, a jednocześnie z braku ku temu właściwych przesłanek nie było podstaw do wzruszenia tego orzeczenia poprzez skargę o wznowienie postępowania. Jeśli chodzi natomiast o skargę nadzwyczajną, to w styczniu 2019 r. powódka wystąpiła do Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich ze stosownym wnioskiem, przy czym Prokurator Generalny w piśmie z dnia 27 marca 2019 r. poinformował powódkę, że pozostawia ten wniosek bez biegu w związku z analogicznym wnioskiem skierowanym do Rzecznika Praw Obywatelskich. Z kolei z pisma Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 25 kwietnia 2019 r. wynika, że Rzecznik rozważa skorzystanie z tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia. W piśmie z dnia 25 maja 2020 r. Rzecznik Praw Obywatelskich wyjaśnił, że z uwagi na dużą liczbę wniosków o wniesienie skargi nadzwyczajnej (blisko 7 tysięcy), wniosek powódki nadal oczekuje na rozpoznanie, według kolejności wpływu i nie jest w stanie podać orientacyjnego terminu, w którym jej wniosek zostanie rozpoznany.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Jej celem jest uzyskanie prejudykatu umożliwiającego dochodzenie roszczeń odszkodowawczych za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej (art. 417¹ § 2 k.c.). Jedną z przesłanek dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest wyczerpanie przez skarżącego wszystkich stawianych do dyspozycji przez system prawny środków procesowych umożliwiających korektę niezgodnego z prawem prawomocnego wyroku przez jego zmianę bądź uchylenie (art. 424¹ § 1 k.p.c.). Należy odróżniać niemożność zmiany lub uchylenia prawomocnego wyroku w drodze innych środków prawnych, która stanowi przesłankę dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, od wiążącego się z przesłanką wymagania skargi w postaci wykazania niemożności wzruszenia zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych, które stanowi jej element konstrukcyjny (art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.). Niemożność zmiany lub uchylenia zaskarżonego prawomocnego wyroku w drodze innych środków prawnych jako przesłanka dopuszczalności skargi

musi istnieć zarówno w przeszłości, jak i w chwili oceny dopuszczalności skargi, co wprost wynika z użytego w art. 424¹ § 1 *in fine* k.p.c. sformułowania „zmiana lub uchylenie tego wyroku nie było i nie jest możliwe”. W efekcie, odnosi się to także do sytuacji, gdy w przeszłości, po wydaniu skarżonego wyroku, jego wzruszenie nie było możliwe, ale stało się możliwe w chwili oceny dopuszczalności skargi i to nie tylko na etapie wstępnego badania przez Sąd Najwyższy dopuszczalności skargi w składzie jednoosobowym (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2019 r., II CNP 2/18, nie publ., z dnia 10 stycznia 2019 r. II CNP 8/18, nie publ.).

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (jedn. tekst: Dz. U. z 2019 r., poz. 825; dalej: „u.S.N.”) weszła w życie 3 kwietnia 2018 r. i wprowadziła do systemu prawnego instytucję skargi nadzwyczajnej, która może być wniesiona w terminie 5 lat od uprawomocnienia się orzeczenia, zaś w okresie 3 lat od dnia wejścia jej w życie może służyć podważaniu prawomocnych orzeczeń sądowych wydanych przed 3 kwietnia 2018 r. (por. art. 89 § 1 i 3 oraz art. 115 § 1). Jest to więc instrument prawny pozwalający na uchylenie lub zmianę prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego kończącego postępowanie w sprawie.

Ustawa o Sądzie Najwyższym nie uchyliła przepisów kodeksu postępowania cywilnego regulujących skargę na niezgodność z prawem prawomocnego wyroku. Nie zawiera jednak nie tylko przepisów intertemporalnych, dotyczących skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wniesionych przed 3 kwietnia 2018 r., ale także przepisów regulujących wzajemny stosunek obu nadzwyczajnych środków procesowych wzruszenia prawomocnych orzeczeń, w tym w odniesieniu do skarg na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia, wniesionych 3 kwietnia 2018 r., bądź po tej dacie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, na gruncie skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnych orzeczeń wnoszonych po 3 kwietnia 2018 r. od orzeczeń wydanych przed tą datą, wyjaśniono, że strona, wypełniając obowiązek przewidziany w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., musi także wykazać, że nie było i nie jest możliwe wniesienie skargi nadzwyczajnej (zob. postanowienie z dnia 30 sierpnia 2018 r., III CNP 9/18, OSNC 2018, nr 12, poz. 121, z dnia 20 grudnia

2018 r., III CNP 19/18, nie publ.). Ze względu na konstrukcję prawną skargi nadzwyczajnej, której celem jest usunięcie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w relacji pomiędzy stronami, z udziałem których zapadł wyrok, a tym samym usunięcia źródła szkody, musi ona wyprzedzać dochodzenie ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej od Skarbu Państwa, co oznacza, że skarga nadzwyczajna może uczynić odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa bezprzedmiotową. Z tych przyczyn skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia z dniem 3 kwietnia 2018 r. stała się środkiem subsydiarnym także w stosunku do orzeczeń zapadłych przed tą datą, tym bardziej, że jak wspomniano wyżej w razie, gdy uchylenie lub zmiana orzeczenia przez Sąd Najwyższy rozpoznający skargę nadzwyczajną, mimo jego nieprawidłowości, nie jest możliwe, Sąd Najwyższy stwierdza, że zaskarżone orzeczenie zostało wydane z naruszeniem prawa, tak jak to się dzieje w przypadku skargi na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia. Wówczas dopiero otwiera się możliwość realizacji roszczenia odszkodowawczego w stosunku do Skarbu Państwa, przy zachowaniu kwestionowanego orzeczenia w obrocie prawnym. W takim przypadku zainicjowanie skargą nadzwyczajną postępowanie przed Sądem Najwyższym staje się jednym z postępowań, o których mowa w art. 417¹ § 2 zd. 1 k.c. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2019 r., II CNP 2/18, nie publ., z dnia 10 stycznia 2019 r. II CNP 8/18, nie publ.).

Skarga nadzwyczajna jest niedopuszczalna, gdy orzeczenie, przeciwko któremu skarga ta ma być skierowana, może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia (art. 89 § 1 u.S.N.), a w tej grupie nadzwyczajnych środków nie mieści się skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, skoro nie zmierza ona do zmiany lub uchylenia zaskarżonego orzeczenia i w związku z tym, jej kwalifikacja do kategorii środków zaskarżenia w ogólności jest wątpliwa (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2019 r., II CNP 2/18, nie publ., z dnia 10 stycznia 2019 r. II CNP 8/18, nie publ.).

Jeśli w ustawie o Sądzie Najwyższym nie zawarto żadnej regulacji intertemporalnej dotyczącej wpływu wprowadzenia do systemu prawnego skargi nadzwyczajnej na dopuszczalność skarg o stwierdzenie niezgodności

z prawem prawomocnych orzeczeń, wydanych przed 3 kwietnia 2018 r., wniesionych 3 kwietnia 2018 r. albo po tej dacie, to ustawę tę należy stosować od chwili jej wejścia w życie, tj. uwzględnić istnienie skargi nadzwyczajnej także w wypadku, w którym skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem została wniesiona po 3 kwietnia 2018 r. od prawomocnego orzeczenia wydanego przed tą datą (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2019 r., II CNP 2/18, nie publ., z dnia 10 stycznia 2019 r. II CNP 8/18, nie publ.).

Rozwiązanie powstałych wątpliwości procesowych w odniesieniu do bytu prawnego skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnych orzeczeń, wniesionych po 3 kwietnia 2018 r. od orzeczeń wydanych przed tą datą, nie jest możliwe tylko przez zastosowanie podstawowych reguł intertemporalnych. Skoro bowiem nie zostały uchylone przepisy kodeksu postępowania cywilnego o skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, ani też taki cel nie wynika z przepisów ustawy o Sądzie Najwyższym, to należy przede wszystkim określić wzajemny stosunek przepisów normujących skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia i skargę nadzwyczajną, tym bardziej, że obie regulacje (kodeks postępowania cywilnego i ustawa o Sądzie Najwyższym) uznają te środki za nadzwyczajne. Artykuł 424¹ § 1 *in fine* k.p.c. uzależnia dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, gdy zmiana lub uchylenie w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe, zaś art. 89 § 1 *in fine* u.S.N. dopuszcza wniesienie skargi nadzwyczajnej, gdy orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Wobec tego z istoty i charakteru oraz zakresu regulacji dotyczącej skargi nadzwyczajnej wynika, że ma ona pierwszeństwo w stosunku do unormowań odnoszących się do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, także tych, które, jak w tej sprawie, zostały wniesione po 3 kwietnia 2018 r., choć od orzeczenia wydanego przed tą datą (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2019 r., V CNP 57/17).

Zważywszy na ustawowy dwuletni termin, do wniesienia skargi na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia, liczony od dnia wydania

orzeczenia (art. 424⁶ § 1 k.p.c.; na temat charakteru prawnego tego terminu zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2018 r., IV CNP 45/17, nie publ.) oraz mając na względzie niedociągnięcia legislacyjne instytucji skargi nadzwyczajnej, a także jej niedoskonałości w sprawnym jej funkcjonowaniu, co pokazuje niniejsza sprawa (powódka oczekuje na rozpoznanie wniosku o wniesienie skargi nadzwyczajnej ponad 16 miesięcy i jak wynika z pisma Rzecznika Praw Obywatelskich, ze względu na ilość wniosków, nie jest w stanie podać kiedy to nastąpi), powódka musiała wnieść skargę na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia, jeszcze przed zakończeniem procedury związanej z rozpoznaniem jej wniosku przez podmiot uprawniony do wniesienia skargi nadzwyczajnej, bowiem w przeciwnym wypadku, z uwagi na upływ wskazanego terminu, straciłaby bezpowrotnie możliwość wniesienia skargi na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia, w wypadku gdyby Rzecznik Praw Obywatelskich negatywnie rozpoznał jej podanie o wniesienie skargi nadzwyczajnej. W razie więc skutecznego wniesienia przez Rzecznika Praw Obywatelskich skargi nadzwyczajnej będzie możliwe formalne, przez pryzmat przesłanki z art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., rozstrzygnięcie o bycie prawnym skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego. W przypadku zaś odmowy wniesienia skargi nadzwyczajnej, bądź jej odrzucenia, aktualny stanie się dopiero kolejny etap postępowania ze skargi na niezgodność prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego. Wystąpienie do właściwego organu o wniesienie skargi nadzwyczajnej nie jest wprawdzie jeszcze wypełnieniem wymogu określonego w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., ale na jego realizację tak co do wyniku, jak i daty strona nie ma już wpływu, aczkolwiek po upływie 3 lat od daty wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym, skarga nadzwyczajna nie może być już skutecznie wniesiona (art. 115 § 1 i 1a u.S.N.).

W konsekwencji, do czasu zakończenia przez Rzecznika Praw Obywatelskich procedury związanej z podjęciem decyzji w przedmiocie wniosku powódki o wniesienie skargi nadzwyczajnej, względnie upływu ustawowego terminu do jej wniesienia, nie jest możliwe kontynuowanie postępowania ze skargi na niezgodność z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego. Jakkolwiek postępowanie przed Rzecznikiem Praw Obywatelskich w sprawie z wniosku o

wniesienie skargi nadzwyczajnej nie jest postępowaniem cywilnym w rozumieniu art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c., ale skoro stanowi ustawowy i zarazem obligatoryjny etap procesu związanego ze skargą nadzwyczajną, to przepis ten można zastosować na zasadzie analogii, skoro brak jest innego przepisu (w tym szczególności regulującego wzajemny stosunek skargi nadzwyczajnej do skargi na niezgodność prawomocnego orzeczenia), który pozwoliłby na rozwiązanie zaistniałej w tej sprawie sytuacji procesowej. Nie jest dopuszczalne równoczesne prowadzenie obu postępowań, zaś jak wspomniano wyżej skarga nadzwyczajna wyprzedza skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 424¹² k.p.c., art. 398²¹ k.p.c., art. 398¹⁰ zd. 2 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c.